

Lis pendens ir susijusių ieškinių reglamentavimas Lietuvos ir trečiųjų valstybių dvišalėse sutartyse dėl teisinės pagalbos ir Reglamento „Briuselis Ibis“ 33–34 straipsnių taikymas tokioms sutartims

Albertas Šekštelo

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės partnerystės docentas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 236 6170
El. paštas albertas.sekstelo@tf.vu.lt

Lis pendens and Related Claims in Bilateral Agreements for Mutual Assistance in Civil and Commercial Cases Concluded Between Lithuania and Third Countries and Application of Articles 33–34 of the Brussels I Recast Regulation to the Bilateral Agreements in Question

Albertas Šekštelo

(Vilnius University (Lithuania))

Lithuania has concluded numerous bilateral agreements for mutual assistance in civil and commercial matters. Part of these agreements were concluded with post-Soviet states and contain provisions on *lis (alibi) pendens*, which govern the rules for navigating parallel proceedings in the Member States party to such bilateral agreements. However, the bilateral agreements remain silent on how to address concurrent proceedings where the judgment in proceedings before one State's court will affect the outcome of proceedings before a foreign State's court.

The Brussels I Recast Regulation, in turn, introduced new mechanisms to prevent conflicting or irreconcilable judgments where both proceedings are pending before a third country's court and the national court of a Member State of the European Union, as embodied in Articles 33 and 34 of the Regulation, respectively.

This article will examine the *lis pendens* regime in the relevant bilateral agreements with third countries and analyze the interaction between such bilateral agreements and Articles 33–34 of the Brussels I Recast Regulation and other special regulations.

Keywords: Brussels I Regulation, Brussels I bis Regulation, *lis pendens*, related actions, treaties, third countries.

Lis pendens ir susijusių ieškinių reglamentavimas Lietuvos ir trečiųjų valstybių dvišalėse sutartyse dėl teisinės pagalbos ir Reglamento „Briuselis Ibis“ 33–34 straipsnių taikymas tokioms sutartims

Albertas Šekštelo

(Vilniaus universitetas (Lietuva))

Lietuva yra sudariusi daug dvišalių susitarimų dėl savitarpio pagalbos civilinėse ir komercinėse bylose. Kai kurie iš tokių susitarimų buvo sudaryti su posovietinėmis valstybėmis ir juose yra nuostatų dėl *lis (alibi) pendens*, kurios reglamentuoja taisykles, kaip elgtis lygiagrečiai vykstant teisiniams ginčams tokių dvišalių susitarimų valstybėse narėse. Tačiau dvi-

Received: 09/10/2025. Accepted: 12/12/2025

Copyright © 2025 Albertas Šekštelo. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

šaliuose susitarimuose nieko nekalbama apie tai, kaip elgtis tuo pačiu metu vykstančių teisminių ginčų atveju, kai bylos sprendimas vienos valstybės teisme turės įtakos bylos baigčiai užsienio valstybės teisme.

Savo ruožtu Reglamente „Briuselis Ibis“ įtvirtintos papildomos priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią prieštaringsiems ar nesuderinamiems teismų sprendimams, kai trečiosios šalies teisme ir Europos Sąjungos valstybės narės nacionaliniame teisme tuo pačiu metu yra nagrinėjamos tapačios ar susijusios bylos, įtvirtintos atitinkamai Reglamento 33 ir 34 straipsniuose.

Straipsnyje bus aptariamas *lis pendens* režimas atitinkamuose dvišaliuose susitarimuose su trečiosiomis šalimis ir analizuojama dvišalių susitarimų ir Reglamento „Briuselis I“ naujosios redakcijos 33–34 straipsnių bei kitų specialiųjų reglamentų sąveika.

Pagrindiniai žodžiai: Reglamentas „Briuselis I“, Reglamentas „Briuselis Ibis“, *lis pendens*, susiję ieškiniai, Sutartys, trečiosios valstybės.

Įvadas

Profesorius Valentinas Mikelėnas dar prieš daugiau kaip dvidešimt metų savo veikale „Tarptautinės privatinės teisės įvadas“ pažymėjo, kad „kai kuriose tarptautinėse dvišalėse teisinės pagalbos sutartyse yra nurodyta, kad jeigu bylos dėl tapataus ginčo yra iškeltos abiejų susitariančiųjų valstybių teismuose, kompetentinguose nagrinėti ginčą, teismas, iškėlęs bylą vėliau, ją nutraukia“¹. Nuo to laiko praėjo daug metų, bet *lis pendens* tematika iki šiol neprarado savo aktualumo.

Šio straipsnio tikslas yra išanalizuoti *lis pendens* ir susijusių ieškininių reglamentavimą Lietuvos ir ne Europos Sąjungos (trečiųjų) valstybių dvišalėse sutartyse dėl teisinės pagalbos bei nustatyti šių sutarčių ir Reglamento „Briuselis Ibis“² 33–34 straipsnių santykį ir taikymo ypatumus.

Šiam tikslui pasiekti keliama šie uždaviniai: (1) išanalizuoti *lis pendens* instituto reglamentavimą Lietuvos sudarytose dvišalėse sutartyse su trečiosiomis valstybėmis; (2) išnagrinėti Reglamento „Briuselis Ibis“ 33–34 straipsnių turinį ir taikymo sąlygas; (3) remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, nustatyti dvišalių sutarčių ir Reglamento „Briuselis Ibis“ santykį; (4) nustatyti praktines tokio teisinio reglamentavimo implikacijas Lietuvos teismams.

Tyrimui pasirinktos devynios Lietuvos sudarytos dvišalės sutartys su trečiosiomis valstybėmis, kurios nėra Europos Sąjungos narės:

1. Lietuvos Respublikos ir Armėnijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos ir Armėnijos sutartis);
2. Lietuvos Respublikos ir Azerbaidžano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos ir Azerbaidžano sutartis);
3. Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos ir Baltarusijos sutartis);
4. Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos ir Kazachstano sutartis);
5. Lietuvos Respublikos ir Moldovos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos ir Moldovos sutartis);
6. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos ir Rusijos sutartis³);

¹ MIKELĖNAS, Valentinas (2001). *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*. Vilnius: Justitia, p. 166.

² Čia ir toliau – Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (2012). OL L351/1.

³ Pažymėtina, kad ši sutartis neteko teisinės galios 2025 m. sausio 21 d. dėl jos denonsavimo, žr. <https://www.urm.lt/tarptautines-sutartis/dvisales-sutartys/rusija/629>, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymą dėl Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose denonsavimo, TAR, 2024-06-27, Nr. 11791.

7. Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos teisinio ir teismo bendradarbiavimo komercinėse ir civilinėse bylose sutartis (Lietuvos ir Turkijos sutartis);
8. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos ir Ukrainos sutartis);
9. Lietuvos Respublikos ir Uzbekistano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos ir Uzbekistano sutartis).

Šios sutartys pasirinktos dėl kelių priežasčių. Pirmą, visos jos, išskyrus sutartį su Turkija, turi identišką ar labai panašų *lis pendens* reglamentavimą, kas leidžia atlikti sisteminę analizę. Antra, šios sutartys buvo sudarytos su valstybėmis, su kuriomis Lietuva palaiko ekonominius ir socialinius ryšius, todėl jų taikymas praktikoje, nors ir nėra labai dažnas, išlieka aktualus. Trečia, visos šios sutartys buvo sudarytos iki Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą, todėl kyla jų santykio su vėliau priimtu Reglamentu „Briuselis Ibis“ klausimas. Lietuvos ir Rusijos sutartis, nors ir denonsuota nuo 2025 m. sausio 21 d., įtraukta į analizę, nes ji iliustruoja bendrą posovietinių valstybių sutarčių modelį ir jos nuostatos gali būti aktualios nagrinėjant bylas, kurios buvo pradėtos iki denonsavimo įsigaliojimo.

Tyrime naudojami lyginamasis, sisteminės analizės, teleologinis metodai. Lyginamasis metodas taikomas analizuojant skirtingų dvišalių sutarčių nuostatas bei jų santykį su Reglamentu „Briuselis Ibis“. Sisteminės analizės metodu vertinama Europos Sąjungos teisės aktų ir dvišalių sutarčių sąveika. Teleologinis metodas pasitelktas aiškinant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką ir nustatant Reglamento „Briuselis Ibis“ tikslus. Teleologinis metodas naudojamas tiriant Reglamento *travaux préparatoires*.

Straipsnis struktūruotas taip: pirmoje dalyje aptariamas *lis pendens* reglamentavimas minėtose sutartyse, antroje dalyje analizuojamas *lis pendens* ir susijusių ieškinių reglamentavimas ne Europos Sąjungos valstybių narių atžvilgiu Reglamente „Briuselis Ibis“, trečioje dalyje nagrinėjamas Reglamento „Briuselis Ibis“ ir sutarčių santykis, ketvirtoje dalyje vertinamos praktinės tokio reglamentavimo implikacijos, o straipsnis užbaigiamas konkrečiomis išvadomis.

1. *Lis pendens* reglamentavimas sutartyse

Pasak profesoriaus Mikelėno, *lis pendens* yra institutas, „padedantis išvengti tarptautiniame procese lygia greta bylinėtis kelių valstybių teismuose ir leidžiantis atsakyti teismui nagrinėti bylą, kai tokia pat byla yra iškelta užsienio valstybės teisme“⁴.

Lietuvos ir Armėnijos sutarties 21 straipsnio 3 dalyje numatoma, kad „[j]eigu abiejų Susitariančiųjų Šalių teismuose, kompetinguose pagal šią Sutartį, iškelta byla tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, teismas, iškėlęs bylą vėliau, ją nutraukia“⁵.

Analogiška nuostata numatyta ir Lietuvos ir Azerbaidžano sutarties 20 straipsnio 3 dalyje, Lietuvos ir Baltarusijos sutarties 20 straipsnio 3 dalyje, Lietuvos ir Kazachstano sutarties 21 straipsnio 3 dalyje, Lietuvos ir Moldovos sutarties 20 straipsnio 3 dalyje, Lietuvos ir Rusijos sutarties 21 straipsnio 3 dalyje (kaip minėta, ši sutartis denonsuota), Lietuvos ir Ukrainos sutarties 21 straipsnio 3 dalyje, Lietuvos ir Uzbekistano sutarties 21 straipsnio 3 dalyje.

Pritartina prof. V. Mikelėno daugiau kaip prieš dvidešimt metų išsakytai pozicijai, kad „[t]okią tarptautinės sutarties nuostata taikytina tik paaiškėjus, kad kitos valstybės teismas dėl tapataus ieškinio jau yra priėmęs sprendimą ir šis yra įsiteisėjęs Jeigu kitos valstybės teismas sprendimo dar nėra

⁴ MIKELĖNAS, Valentinas (2001). *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*. Vilnius: Justitia, p. 165.

⁵ Ten pat, p. 166.

priėmęs, reikia ne nutraukti bylą, o palikti ieškinį nenagrinėtą, nes nutraukus bylą prarandama teisė pakartotinai pareikšti tapatų ieškinį⁶.

Visas šias sutartis vienija tai, kad visos jas sudariusios valstybės buvo SSR Sąjungos narėmis ir kadangi dar Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1992 m. birželio 8 d. konstituciniu aktu dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietinės rytų sąjungas, be kita ko, nutarė puoselėti abipusiškai naudingus ryšius su kiekviena valstybe, anksčiau buvusia SSRS sudėtyje⁷. Tokie ryšiai, siekiant užtikrinti vienodą šių valstybių piliečių teisių apsaugą bei bendradarbiavimo plėtojimą teisinės pagalbos srityje, buvo plėtojami, bent jau *lis pendens* reglamentavimo srityje, vienodai, kas nėra blogai dėl teisinio tikrumo.

Tuo tarpu Lietuvos ir Turkijos sutartyje aptariamas teisinis bendradarbiavimas komercinėse bylose⁸ sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo klausimais⁹. Teisinis bendradarbiavimas komercinėse bylose apima tik teismo dokumentų ar pavedimų įteikimą, vykdymą, turto įvertinimą ir patikrinimą, proceso šalių, ekspertų, liudytojų apklausą¹⁰. Kitaip tariant, teisinis bendradarbiavimas čia apsiriboja dokumentų įteikimu ir tam tikra apimtimi įrodymų rinkimu ir užtikrinimu. Ši sutartis, kitaip nei pirmiau išvardytos sutartys, nenumato *lis pendens* taisyklių ir šis svarbus procesinis tarptautinės teisės klausimas šia sutartimi nesureguliuotas.

Jokioje iš sutarčių nėra aptartas susijusių bylų administravimas, t. y. teisė stabdyti bylą, jei kitame teisme yra nagrinėjama susijusi byla. Numatyta tik galimybė palikti ieškinį nenagrinėtą, tačiau tokia situacija gali būti nepalanki šalims, pavyzdžiui, dėl to, kad, palikus ieškinį nenagrinėtą, atsinaujina ieškinio senaties terminai, kas gali būti aktualu konkrečioje valstybėje. Tokiu atveju užkertamas kelias sutarčių lygmeniu išvengti prieštarų sprendimų rizikos, kai vieno teismo sprendimo išvados gali būti svarbios priimant kitam teismui vėliau kitą sprendimą. Tai, savo ruožtu, gali apsunkinti sprendimų cirkuliavimą, nes gali būti pagrindu atsisakyti pripažinti tokį sprendimą dėl teismo sprendimų nesuderinamumo.

Lietuvos Respublika jau nuo 2004 m. gegužės 1 d. yra Europos Sąjungos sudėtyje. Europos Sąjungos teisės dėl teismų jurisdikcijos šerdis yra Reglamentas „Briuselis Ibis“¹¹. Šis Reglamentas, skirtingai, nei, pavyzdžiui, Reglamentai „Roma I“¹² ar „Roma II“¹³, kurie, kaip ir Reglamentas „Briuselis Ibis“, sudaro Europos Sąjungos privatinės teisės pagrindą, neturi universalaus (su kai kuriomis išimtimis), arba visuotinio, taikymo taisyklės¹⁴. Tik prieš dešimt metų, t. y. nuo 2015 m. sausio 10 d.¹⁵, Reglamentas „Briuselis

⁶ Ten pat, p. 166.

⁷ Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. birželio 8 d. Konstitucinis aktas Nr. I-2622 dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietinės rytų sąjungas (1992). *Lietuvos aidas*, 111-0.

⁸ Žr.: Lietuvos ir Turkijos sutarties I skyių. Remiantis šios sutarties 3 straipsnio 1 dalimi, šios sutarties kontekste „civilinės bylos“ turi būti suprantamos kaip komercinės.

⁹ Žr.: Lietuvos ir Turkijos sutarties II skyių.

¹⁰ Žr.: Lietuvos ir Turkijos sutarties 5 straipsnį.

¹¹ Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija).

¹² Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. birželio 17 d. Reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės („Roma I“).

¹³ Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. liepos 11 d. Reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės („Roma II“).

¹⁴ Pavyzdžiui, Reglamento „Roma I“ 2 straipsnyje numatyta, kad šiam reglamente nurodyta teisė taikoma net jei ši teisė nėra valstybės narės teisė. Analogiška taisyklė numatyta ir Reglamento „Roma II“ 3 straipsnyje. Tačiau tokios taisyklės nenumatyta Reglamente „Briuselis Ibis“ (su kai kuriomis išimtimis, pvz., dėl silpnesnės šalies (vartotojo, darbuotojo) gynimo, išimtinės jurisdikcijos), nes Europos Sąjungos valstybių narių teismai neturi suverenios galios už Europos Sąjungos ribų ir negali taikyti Europos Sąjungos teisės jurisdikcijos taisyklių, kai viena iš šalių yra ne Europos Sąjungos valstybėje narė įsteigtas juridinis ar gyvenantis fizinis asmuo. Tačiau, kaip matysime toliau, kalbant apie *lis pendens*, Reglamentas „Briuselis Ibis“ taip pat įgyja tam tikrą ekstritorialumo savybę.

¹⁵ Reglamento „Briuselis Ibis“ 81 straipsnis.

Ibis“ įtraukė režimą, kuris leidžia Europos Sąjungos valstybės narės teismui sustabdyti ar net nutraukti bylą identiškos ar susijusios bylos, nagrinėjamos ne Europos Sąjungos valstybės narės teisme, atžvilgiu. Šiame kontekste būtų naudinga aptarti, koks yra Sutarčių ir Reglamento „Briuselis Ibis“ santykis, ypač kai Reglamentas „Briuselis Ibis“ detaliau reglamentuoja *lis pendens* taikymą nei Sutartys.

2. *Lis pendens* ir susijusių ieškinių reglamentavimas ne Europos Sąjungos valstybių narių atžvilgiu Reglamente „Briuselis Ibis“

Vienas iš Reglamento „Briuselis Ibis“ tikslų, aptariant *lis pendens* taikymą, buvo numatyti lankstų mechanizmą, kuriuo valstybių narių teismams būtų sudaryta galimybė atsižvelgti į trečiųjų valstybių teismų žinioje esančias bylas, ypač atsižvelgiant į tai, ar trečiojoje valstybėje priimtas teismo sprendimas gali būti pripažintas ir vykdomas susijusioje valstybėje narėje pagal tos valstybės narės teisę, ir į tinkamą teisingumo vykdymą¹⁶. Atitinkamai, „kai susijusios valstybės narės teismas atsižvelgia į tinkamą teisingumo vykdymą, jis turėtų įvertinti visas konkrečios jo nagrinėjamos bylos aplinkybes. Tokios aplinkybės gali apimti bylos faktų bei šalių ir susijusios trečiosios šalies tarpusavio sąsajų įvertinimą, etapą, kurį byla yra pasiekusi trečiojoje šalyje iki to laiko, kai valstybės narės teisme iškeliamą byla, ir tai, ar tikėtina, kad trečiosios šalies teismas priims sprendimą per pagrįstą laiką. Tas įvertinimas taip pat gali apimti klausimo, ar trečiosios šalies teismas turi išimtinę jurisdikciją atitinkamoje byloje tokiomis aplinkybėmis, kuriomis valstybės narės teismas turėtų išimtinę jurisdikciją, nagrinėjimą“¹⁷.

Reglamente „Briuselis Ibis“ įtvirtinta ir svarbi naujovė dėl *lis pendens* tais atvejais, jei pirmasis byla pradėjo nagrinėti trečiosios, t. y. ne Europos Sąjungos, valstybės teismas. Tokiais atvejais, kai yra tapatūs ar susiję ieškiniai, valstybės narės teismas gali sustabdyti bylą, jei yra dvi, o susijusių ieškinių atveju, trys kumuliatyvosios sąlygos (1) tikimasi, kad trečiosios valstybės teismas priims sprendimą, kurį galima pripažinti ir prireikus vykdyti toje valstybėje narėje; ir (2) valstybės narės teismas yra įsitikinęs, kad būtina sustabdyti bylos nagrinėjimą siekiant tinkamai vykdyti teisingumą (Reglamento 33 straipsnio 1 dalis); (3) susijusių ieškinių atveju yra tikslinga susijusias bylas nagrinėti ir spręsti kartu, siekiant išvengti galimo skirtinguose teismo procesuose priimtų sprendimų nesuderinamumo (Reglamento 34 straipsnio 1 dalies a punktas).

Tačiau valstybės narės teismas bet kuriuo metu gali tęsti bylos nagrinėjimą, jei yra nors viena iš šių sąlygų: (1) bylos nagrinėjimas trečiosios valstybės teisme taip pat sustabdytas arba nutrauktas; (2) valstybės narės teismas mano, kad mažai tikėtina, jog bylos nagrinėjimas trečiosios valstybės teisme bus baigtas per pagrįstą laiką; arba (3) būtina tęsti bylos nagrinėjimą, siekiant tinkamai vykdyti teisingumą (Reglamento 33 straipsnio 2 dalis); (4) susijusių ieškinių atveju valstybės narės teismas mano, kad nebėra nesuderinamų sprendimų rizikos (Reglamento 34 straipsnio 2 dalies a punktas). Šios taisyklės taikomos arba šalių prašymu, arba teismo iniciatyva (Reglamento 33 straipsnio 4 dalis, 34 straipsnio 4 dalis).

Taigi, Reglamento „Briuselis Ibis“ 33 ir 34 straipsniai, tam tikra apimtimi, reglamentuoja jurisdikcijos paskirstymą tarp Europos Sąjungos ir trečiųjų valstybių teismų. Abi nuostatos leidžia Europos Sąjungos nacionaliniams teismams, į kuriuos kreiptasi pagal Reglamentą, sustabdyti savo bylos nagrinėjimą tuo atveju, jei identiška ar susijusi byla nagrinėjama trečiosios valstybės teisme¹⁸.

¹⁶ Reglamento „Briuselis Ibis“ preambulės (23) dalis.

¹⁷ Reglamento „Briuselis Ibis“ preambulės (24) dalis.

¹⁸ FENTIMAN, Richard (2023). *International Commercial Litigation*. Third edition. Oxford: Oxford University Press, p. 746; LAW, Stephanie (2022). *Conflict of Laws*. Seventh edition. London: Red Globe Press, p. 506–550.

Reglamento „Briuselis Ibis“ 33–34 straipsnių ir preambulės 23–24 dalių kombinacija, Calster teigimu, leidžia nustatyti šias 33 straipsnio (*lis pendens*) ir 34 straipsnio (susiję ieškiniai) taikymo kriterijus¹⁹:

1. Ar šios taisyklės gali būti taikomos *ex officio*, priklauso nuo nacionalinio civilinio proceso taisyklių²⁰.
2. Jurisdikcija turi būti nustatoma pagal Reglamento „Briuselis Ibis“ 4, 7, 8 ar 9 straipsnius²¹. Šiuo atveju Reglamento 33 ir 34 straipsniai nėra taikomi, kai Europos Sąjungos nacionalinis teismas turi išimtinį teisingumą arba Reglamento 24 straipsnio pagrindu, arba jeigu yra susitarimas dėl jurisdikcijos (Reglamento 25 straipsnis). Taip pat Reglamento 33 ir 34 straipsniai nėra taikomi, jei valstybės narės teismas turi jurisdikciją bylose, kuriose būtina apsaugoti silpnesnę šalį, pvz., vartotoją²², darbuotoją, dirbantį pagal individualią darbo sutartį²³, draudėją²⁴.
3. Bylos skirtingose valstybėse turi būti tapačios²⁵ arba susijusios²⁶.
4. Tapatus arba susijęs bylinėjimasis turi vykti už Europos Sąjungos ribų²⁷. Šiuo atveju Reglamento „Briuselis Ibis“ 33 ar 34 straipsniai yra taikomi, jei Europos Sąjungos nacionalinis teismas iškelia tapačią ar susijusią bylą vėliau negu trečiosios valstybės teismas. Tuo atveju, jei valstybės narės teismas bylą pradėtų pirmas, vėliau bylą pradėjęs trečiosios valstybės teismas taikys

¹⁹ CALSTER, Geert van (2022). *European Private International Law*. Third edition. Oxford: Hart Publishing, p. 368–369.

²⁰ Tai matyti iš Reglamento 33 straipsnio 4 dalies ir 34 straipsnio 4 dalies, numatančių, kad valstybės narės teismas taiko šį straipsnį vienos iš šalių prašymu arba, kai tai galima pagal nacionalinę teisę, savo iniciatyva.

²¹ Reglamento 33 straipsnio 1 dalis ir 34 straipsnio 1 dalis. Reglamento 4 straipsnyje nustatytos bendrosios teisingumo taisyklės, pagal kurias teisingumas nustatomas pagal atsakovo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą (*actor sequitur forum rei*).

Reglamento 7 straipsnyje nustatytos specialaus teisingumo taisyklės nukrypstant nuo bendrosios jurisdikcinės taisyklės bylas nagrinėti pagal atsakovo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą: bylose, kylančiose iš sutarčių – atitinkamos prievolės įvykdymo vietos teismuose (7 straipsnio 1 dalis); bylose dėl civilinės teisės pažeidimų, delikto ar kvazidelikto – vietos, kurioje įvyko ar gali įvykti žalą sukėlęs įvykis, teismuose (7 straipsnio 2 dalis); bylose dėl civilinių ieškiniių dėl nusikalstamos veikos – baudžiamąją bylą nagrinėjančiame teisme, jei toks teismas pagal jam taikomą teisę turi jurisdikciją nagrinėti civilines bylas (7 straipsnio 3 dalis); bylose dėl civilinių ieškiniių dėl nuosavybės teise pagrįsto reikalavimo grąžinti Direktyvos 93/7/EEB 1 straipsnio 1 punkte apibrėžtus kultūros objektus, kuriuose pareiškė asmuo, teigiantis turįs teisę reikalauti grąžinti tokį objektą – tos vietos teismuose, kurioje yra kultūros objektas kreipimosi į teismą momentu (7 straipsnio 4 dalis); bylose dėl ieškiniių, susijusių su filialo, atstovybės arba kitokio padalinio veikla, – tokio filialo, atstovybės arba kitokio padalinio buvimo vietos teismuose (7 straipsnio 5 dalis); bylose dėl ieškiniių, pareiktų turto patikėtojiui, patikėtiniui ar naudos iš turto patikėjimo sutarties gavėjui – patikėto turto buvimo vietos valstybės narės teismuose (7 straipsnio 6 dalis); bylose dėl ieškiniių pagal reikalavimą išmokėti atlygį už krovinio arba frachto išgelbėjimą – teisme, kurio kompetencijai priklausančias atitinkamas krovinyne arba frachtas buvo areštuotas kaip atlygio sumokėjimo užtikrinimo priemonė, arba galėjo būti tokiu tikslu areštuotas, bet buvo pateiktas laidavimas arba kita prievolės užtikrinimo priemonė (7 straipsnio 7 dalis).

Reglamento 8 straipsnyje numatytas susijusių reikalavimų teisingumas (pagal atsakovų daugumą, 8 straipsnio 1 dalis; reikalavimus trečiajam asmeniui dėl laidavimo arba garantijos, 8 straipsnio 2 dalis; priešieškinį, 8 straipsnio 3 dalis, susijusius su sutartimis, susijusiomis su ieškiniu dėl daiktinių teisių į nekilnojamąjį turtą, 8 straipsnio 4 dalis).

Reglamento 9 straipsnis nustato teisingumą reikalavimams, susijusiems su atsakomybe už laivo naudojimą arba eksploatavimą.

²² Reglamento 17–19 straipsniai reglamentuoja vartotojų apsaugą.

²³ Reglamento 20–23 straipsniai reglamentuoja darbuotojų, dirbančių pagal individualią darbo sutartį, apsaugą.

²⁴ Reglamento 11–16 straipsniai reglamentuoja draudėjų apsaugą; žr. taip pat: BUONAIUTI, Filippo Maria (2020). *Lis alibi pendens and related actions before third country courts under the Brussels Ibis Regulation*. Iš: MANKOWSKI, Peter (ed.). *Research Handbook on the Brussels Ibis Regulation*. Northampton: Edward Elgar Publishing, p. 259.

²⁵ Tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu pagal Reglamento 33 straipsnio 1 dalį.

²⁶ Susijusios bylos apibrėžiamos Reglamento 34 straipsnio 1 dalyje.

²⁷ Pagal Reglamento 33 straipsnio 1 dalį ir 34 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad tapatus arba susijęs bylinėjimasis vyktų už Europos Sąjungos ribų.

atitinkamą Sutartį ir, kiek ji nereglamentuoja klausimų (pavyzdžiui, dėl susijusių bylų) – savo nacionalinės teisės nustatytas tarptautinio civilinio proceso taisykles, kurios gali skirtis nuo Reglamento 33–34 straipsnių reglamentavimo.

5. Visais atvejais, bylos sustabdymas nėra privalomas ir priklauso nuo Europos Sąjungos nacionalinio teismo diskrecijos²⁸.
6. Teismo sprendimas byloje, kuri prasidėjo anksčiau, turi būti pripažintinas ir vykdytinas atitinkamoje Europos Sąjungos valstybėje narėje²⁹.
7. Bus užtikrintas tinkamas teisingumo vykdymas³⁰. Preambulės (24) dalyje papildyta, kad tokiu atveju teismas turėtų įvertinti visas konkrečios jo nagrinėjamos bylos aplinkybes. Šios preambulės dalies bei Reglamento 33–34 straipsnių analizė leidžia išskirti tokias grupes aplinkybių, kurias teismas turėtų įvertinti: (a) ryšius tarp bylos faktų, šalių ir atitinkamos trečiosios valstybės; (b) stadiją, kurioje byla trečiosios valstybės teisme buvo pažengusi tuo metu, kai buvo iškelta byla Europos Sąjungos valstybėje narėje; (c) ar galima pagrįstai tikėtis, kad trečiosios valstybės teismas priims sprendimą per protingą terminą; (d) ar trečiosios valstybės teismas turi išimtinį teisingumą konkrečiame ginče tomis aplinkybėmis, kuriomis Europos Sąjungos nacionalinis teismas turėtų išimtinę kompetenciją³¹.
8. Reglamento „Bruselis Ibis“ 33 straipsnio 2 dalyje ir 34 straipsnio 2 dalyje numatomos sąlygos, kuriomis Europos Sąjungos nacionalinis teismas gali atsisakyti sustabdyti bylą³²: (a) bylos nagrinėjimas trečiosios valstybės teisme taip pat sustabdytas arba nutrauktas³³; (b) valstybės narės teismas mano, kad mažiau tikėtina, jog bylos nagrinėjimas trečiosios valstybės teisme bus užbaigtas per pagrįstą laiką³⁴; (c) būtina tęsti bylos nagrinėjimą, siekiant tinkamai vykdyti teisingumą³⁵; ir (d), kuris būdingas tik Reglamento 34 straipsniui, kad valstybės narės teismas mano, kad nebėra nesuderinamų sprendimų rizikos³⁶.
9. Valstybės narės teismas gali nutraukti bylą, jei byla baigta nagrinėti trečiosios valstybės teisme³⁷. Pažymėtina, kad teismas prieš nutraukdamas bylą turi įsitikinti, kad teismo sprendimas trečiosios valstybės teismo išnagrinėtoje byloje gali būti pripažintas ir vykdomas valstybėje narėje³⁸.
10. Tik Reglamento 34 straipsnio taikymo kontekste yra tikslinga susijusias bylas nagrinėti ir spręsti kartu, siekiant išvengti galimo skirtinguose teismo procesuose priimtų sprendimų nesuderinamumo³⁹.

²⁸ Remiantis Reglamento 33 straipsnio 1 dalimi (skirtingai nuo 29 straipsnio 1 dalies, kurioje numatoma, kad jei tapati byla nagrinėjama dviejuose Europos Sąjungos skirtingų valstybių narių teismuose, vėliau bylą iškėlęs teismas privalo stabdyti bylą) ir 34 straipsnio 1 dalimi, bylą sustabdyti nėra privaloma.

²⁹ Pagal Reglamento 33 straipsnio 1 dalies a) punktą ir 34 straipsnio 1 dalies b) punktą reikalaujama, kad teismo sprendimas būtų pripažintinas ir vykdytinas. Preambulės (23) dalyje papildyta, kad tokia prognozė turi būti atlikta pagal atitinkamos valstybės narės teisę.

³⁰ Reglamento 33 straipsnio 1 dalies b) punktas, 34 straipsnio 1 dalies c) punktas.

³¹ Šioje publikacijoje sąvokos „kompetencija“ ir „teisingumas“ vartojamos kaip sinonimai.

³² Žodelis „jei“ reiškia, kad čia alternatyvios, o ne kumuliatyvios sąlygos; žr. taip pat CALSTER, Geert van (2022). *European Private International Law*. Third edition. Oxford: Hart Publishing, p. 369.

³³ Reglamento 33 straipsnio 2 dalies a) punktas; 34 straipsnio 2 dalies b) punktas.

³⁴ Reglamento 33 straipsnio 2 dalies b) punktas; 34 straipsnio 2 dalies c) punktas.

³⁵ Reglamento 33 straipsnio 2 dalies c) punktas; 34 straipsnio 2 dalies d) punktas.

³⁶ Reglamento 34 straipsnio 2 dalies a) punktas.

³⁷ Reglamento 33 straipsnio 3 dalis; 34 straipsnio 3 dalis.

³⁸ Tokiu atveju, jeigu suinteresuotoji šalis pradėjo trečiosios valstybės teismo sprendimo pripažinimo procedūrą Lietuvoje, Lietuvos teismas, nagrinėjantis tapačią ar panašią bylą, neturėtų jos nutraukti nesulaukęs bylos dėl teismo sprendimo pripažinimo baigties.

³⁹ Reglamento 34 straipsnio 1 dalies a) punktas.

Aiškinant Reglamento „Bruselis Ibis“ 33–34 straipsnius, ypač Sutarčių taikymo kontekste, svarbu įvertinti ir šių Reglamento nuostatų *travaux préparatoires*.

Pradiniame Europos Komisijos pasiūlyme⁴⁰ vienas iš siūlomų reformos elementų buvo įvardytas „reglamento jurisdikcijos taisyklių išplėtimas ir taikymas ginčams, kai atsakovas yra iš trečiosios šalies, įskaitant reglamentavimą tokių atvejų, kai tas pats dalykas yra Europos Sąjungos ir užsienio teismo žinioje“⁴¹. Toliau pasiūlyme Komisija detalizavo, kad toks Reglamento veikimo tarptautinėje teisės sistemoje gerinimas būtų įgyvendinamas, *inter alia*, per numatytą diskrecinę *lis pendens* taisyklę, taikomą ginčams dėl to paties dalyko, pagrindo ir šalių, kurie yra Europos Sąjungos ir trečiosios valstybės teismų žinioje⁴². Tokiu pakeitimu buvo siekiama išvengti Europos Sąjungoje ir už jos ribų lygiagrečiai vykstančių teismo procesų⁴³. Tačiau pasiūlyme, tuometiniame Reglamento 34 straipsnyje, Europos Komisija nebuvo išskyrusi reglamentavimo dėl susijusių bylų.

Žaliojoje knygoje dėl Reglamento peržiūros Komisija taip pat pradėjo konsultacijas su valstybėmis narėmis dėl pakeitimų⁴⁴. Komisija pažymėjo, kad, siekiant išplėsti jurisdikcijos taisyklių asmeninę taikymo sritį, įtraukiant atsakovus, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, reikėtų apsvarstyti, kokių mastu Reglamente numatytos specialios jurisdikcijos taisyklės, esant dabartiniams siejamiems veiksniams, galėtų būti taikoma atsakovams, esantiems trečiosiose valstybėse⁴⁵. Europos Komisija taip pat akcentavo, kad gerai vidaus rinkos veikti ir Europos Sąjungos⁴⁶ prekybos politikai tiek vidaus, tiek tarptautiniu lygmeniu reikia, kad būtų užtikrintos lygios galimybės kreiptis į teismą pagal aiškias ir tikslias tarptautinės jurisdikcijos taisykles ne tik atsakovams, bet ir ieškovams, nuolat gyvenantiems ar įsteigtiems Europos Sąjungoje. Jurisdikcinis asmenų poreikis Europos Sąjungoje jų santykiuose su trečiosiomis valstybėmis yra panašus. Atliepimas į šiuos poreikius neturėtų skirtis kiekvienoje valstybėje narėje, atsižvelgiant konkrečiai, kad subsidiari jurisdikcija neegzistuoja visose valstybėse narėse. Bendras požiūris tokiu atveju sustiprintų Europos Sąjungos piliečių ir ekonominių operatorių teisinę apsaugą ir garantuotų privalomų Europos Sąjungos teisės aktų taikymą⁴⁷.

⁴⁰ Europos Komisija (2010). Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. COM(2010) 748 final [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52010PC0748> (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52010PC0748>).

⁴¹ Europos Komisija (2010). Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. COM(2010) 748 final [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52010PC0748> (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52010PC0748>), p. 6.

⁴² Ten pat, p. 9. Komisija taip pat nurodė, kad „[i]šimties atveju valstybės nares teismas gali sustabdyti bylos nagrinėjimą, jei byla pirmiau iškelta [Europos Sąjungai] nepriklausančios šalies teisme, kuris, tikėtina, priims sprendimą per protingą terminą, o sprendimą bus galima pripažinti ir vykdyti toje valstybėje narėje“.

⁴³ Iš esmės tokią teisėkūros reformą paskatino *Owusu* byla (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje Nr. C-281/02, *Owusu*, ECLI:EU:C:2005:120); daugiau apie šią bylą žr.: ŠEKŠTELO, Albertas (2016). *Lis pendens* taikymas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje. *Justitia*, 80, 11–12. Apie *Owusu* bylos įtaką Reglamento 33–34 straipsnių atsiradimui žr.: BUONAIUTI, Filippo Maria (2020). *Lis alibi pendens and related actions before third country courts under the Brussels Ibis Regulation*. In: MANKOWSKI, Peter (ed.). *Research Handbook on the Brussels Ibis Regulation*. Northampton: Edward Elgar Publishing, p. 253.

⁴⁴ Europos Komisija (2009). Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo peržiūros. COM(2009) 175 final [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52009DC0175> (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52009DC0175>).

⁴⁵ Ten pat, p. 3.

⁴⁶ Tuo metu dar Bendrijos.

⁴⁷ Europos Komisija (2009). Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo peržiūros. COM(2009) 175 final [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52009DC0175> (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52009DC0175>), p. 3.

Todėl Komisija svarstė, ar būtina ir būtų tinkama sukurti papildomus teismingumo pagrindus ginčams su trečiųjų asmenų atsakovais („subsidiari jurisdikcija“)⁴⁸. Komisija taip pat numatė, kad, nustačius tokias bendras taisykles, padidės lygiagrečios bylinėjimosi valstybių narių ir trečiųjų valstybių teismuose. Todėl būtina apsvarstyti, kokiomis situacijomis turi būti užtikrintas kreipimasis į valstybės narės teismą, nepaisant bylinėjimosi už Europos Sąjungos ribų, ir kokiomis situacijomis ir sąlygomis būtų tinkama leisti teismams atsisakyti jurisdikcijos trečiųjų valstybių teismų labui⁴⁹. Tokiu atveju, Komisijos vertinimu, būtina rasti teisės į teismą užtikrinimo ir tarptautinio abipusiškumo pusiausvyrą⁵⁰.

Tačiau Europos Sąjungos Taryba turėjo kitokį požiūrį į situaciją. Jeigu Europos Komisijos pasiūlymas išplėtė jurisdikcijos taisyklių taikymą trečiųjų valstybių atsakovams, Taryba laikėsi pozicijos, kad dabartiniame Reglamente „Briuselis Ibis“ 6 straipsnyje nenumatoma galimybės taikyti subsidiaraus teismingumo taisyklių. Tačiau Taryba simpatizavo Komisijos pasiūlymui dėl *lis pendens* diskrecijos lygiagrečiam bylinėjimuisi trečiosiose valstybėse. Po Jungtinės Karalystės pasiūlymų⁵¹ ir vėlesnių pirmininkavusios Danijos pasiūlymų⁵², atsirado ir dabartinio Reglamento 34 straipsnio dėl susijusių bylų teksto projektas.

Taigi, rezultatas buvo toks, kad atsisakyta ambicijos didinti Europos Sąjungos nacionalinių teismų įtaką procesams trečiųjų valstybių teismuose ir buvo pasirinktas nuosaikesnis variantas numatyti Europos Sąjungos valstybių narių teismų diskreciją stabdyti, o kartais ir nutraukti bylą, jei tapati ar susijusi byla yra nagrinėjama trečiosios valstybės teisme.

3. Reglamento „Briuselis Ibis“ ir sutarčių santykis bei praktinės implikacijos

Reglamento 81 straipsnyje numatyta, kad jis privalomas visas ir tiesiogiai taikomas valstybėse narėse. Toks reguliavimas numatomas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 288 straipsnio 2 dalyje. Taigi Reglamentas taikomas tiesiogiai.

Tačiau Reglamento preambulės (36) dalyje nurodoma, kad „nedarant poveikio valstybių narių pareigoms pagal Sutarčių⁵³ nuostatas, šis [R]eglamentas neturėtų daryti poveikio trečiosios šalies ir valstybės narės dvišalių konvencijų ir susitarimų, sudarytų iki Reglamento (EB) Nr. 44/2001 įsigaliojimo dienos, kurie susiję su šiuo reglamente reglamentuojamais klausimais, taikymui“. Ši nuostata pakartojama 73 straipsnio 3 dalyje: „[šis Reglamentas nedaro poveikio trečiosios valstybės ir valstybės narės dvišalių konvencijų ir susitarimų, sudarytų iki Reglamento (EB) Nr. 44/2001 įsigaliojimo dienos, kurie susiję su šiuo [R]eglamente reglamentuojamais klausimais, taikymui“⁵⁴. Taigi, šios Reglamento nuostatos numato taikymo per tam tikrą laiką sąlygą, pagal kurią valstybės narės ir trečiosios valstybės dvišalės sutartys, kurios buvo sudarytos iki 2002 m. kovo 1 d.⁵⁵, turi pirmenybę prieš Reglamentą „Briuselis Ibis“⁵⁶. Tačiau ši data turi būti pakoreguota vėliau prisijungusioms valstybėms narėms

⁴⁸ Ten pat, p. 3.

⁴⁹ Ten pat, p. 4.

⁵⁰ Ten pat, p. 3.

⁵¹ Tarybos dokumentas 2010/0383 (COD) JUSTCIV 117 CODEC 759.

⁵² Tarybos dokumentas 2010/0383 (COD) JUSTCIV 142 CODEC 1011.

⁵³ Turima omenyje SESV ir Europos Sąjungos sutartis (aut. past.).

⁵⁴ Ši nuostata yra nauja ir jos nebuvo ankstesniame Reglamente „Briuselis I“, nors ji iš pradžių ir buvo pristatyta, nors ir kiek skirtingo turinio, Tarybos darbo grupės; žr. Council document 18922/11 of 21 December 2011, Article 84(2).

⁵⁵ Būtent tada įsigaliojo Tarybos 2000 m. gruodžio 22 d. reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Reglamentas „Briuselis I“), žr. šio reglamento 76 straipsnio 1 dalį.

⁵⁶ MANKOWSKI, Peter (2022). Article 73. In: MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter (eds.). *Brussels Ibis Regulation. Commentary*. Cologne: Dr. Otto Schmidt, p. 1070.

atsižvelgiant į jų prisijungimo datą⁵⁷. Lietuvai ši data yra 2004 m. gegužės 1 d. Kita svarbi data yra Sutarčių sudarymo, bet ne įsigaliojimo data⁵⁸.

Lietuvos ir Armėnijos sutartis buvo sudaryta 2003 m. rugsėjo 15 d. (įsigaliojo 2005 m. liepos 8 d.), Lietuvos ir Azerbaidžano sutartis sudaryta 2001 m. spalio 23 d. (įsigaliojo 2002 m. lapkričio 22 d.), Lietuvos ir Baltarusijos sutartis sudaryta 1992 m. spalio 20 d. (įsigaliojo 1993 m. liepos 11 d.), Lietuvos ir Kazachstano sutartis sudaryta 1994 m. rugpjūčio 9 d. (įsigaliojo 1999 m. balandžio 8 d.), Lietuvos ir Moldovos sutartis sudaryta 1993 m. vasario 9 d. (įsigaliojo 1995 m. vasario 18 d.), Lietuvos ir Rusijos sutartis sudaryta 1992 m. liepos 21 d. (įsigaliojo 1995 m. sausio 21 d., denonsuota nuo 2025 m. sausio 21 d.), Lietuvos ir Ukrainos sutartis buvo sudaryta 1993 m. liepos 7 d. (įsigaliojo 1994 m. lapkričio 20 d.), Lietuvos ir Uzbekistano sutartis sudaryta 1997 m. vasario 20 d. (įsigaliojo 1998 m. liepos 10 d.), Lietuvos ir Turkijos sutartis, kuri, kaip minėta, neaptaria *lis pendens* reguliavimo, buvo sudaryta 1995 m. rugsėjo 19 d. ir įsigaliojo beveik po devynių metų, t. y. 2004 m. rugpjūčio 15 d.⁵⁹. Taigi, visos Sutartys buvo sudarytos dar iki Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą, todėl, remiantis Reglamento 71 straipsnio 3 dalimi, turėtų turėti pirmenybę prieš Reglamento 33 straipsnio taikymą⁶⁰.

Tačiau šiame kontekste yra svarbus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) išaiškinimas *TNT Express* byloje⁶¹ dėl dar Reglamento „Briuselis I“ 71 straipsnio aiškinimo. Byloje kilo klausimas dėl santykio tarp Reglamento „Briuselis I“ ir CMR konvencijos⁶² nuostatų⁶³, *inter alia*, dėl *lis pendens*. Reglamento „Briuselis I“ 71 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „šis reglamentas nedaro poveikio jokioms konvencijoms, kuriose dalyvauja valstybės narės ir kurios konkrečiose bylose reglamentuoja jurisdikciją arba teismo sprendimų pripažinimą ir vykdymą“. Tuo tarpu CMR konvencijos 31 straipsnio 1 dalyje numatytas išimtinis teismingumas pagal atsakovo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą, krovinio priėmimo vežti vietą arba numatytą pristatymo vietą. CMR konvencijos 31 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „[j]eigu dėl kurio nors ginčo, nurodyto šio straipsnio 1 dalyje⁶⁴, ieškinys yra nagrinėjamas kompetentingo teismo, arba kai toks teismas priėmė sprendimą ginčo klausimu, jokia nauja byla tais pačiais pagrindais tarp tų pačių šalių negali būti pradėta, nebent teismo, kuriam buvo pateiktas pirmasis ieškinys, sprendimas negali būti įvykdytas valstybėje, kurioje pateikiamas naujas ieškinys“⁶⁵.

⁵⁷ Ten pat, p. 1071.

⁵⁸ Reglamento 73 straipsnio 3 dalyje nurodoma būtent dvišalių sutarčių sudarymo, o ne įsigaliojimo data.

⁵⁹ Duomenys apie Sutarčių sudarymo ir įsigaliojimo datas yra paimti iš Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos oficialios svetainės <https://urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/tarptautines-sutartys/dvisiales-sutartys> [prieiga 2023 m. liepos 19 d.].

⁶⁰ Kas liečia Reglamento 34 straipsnio taikymą, kaip minėta, Sutartys nereglamentuoja susijusių bylų koordinavimo, todėl, nagrinėdami klausimą, ar stabdyti susijusią bylą, kai Sutarties šalies teismas anksčiau pradėjo nagrinėti kitą bylą, Lietuvos teismai turėtų taikyti Reglamento 34 straipsnį.

⁶¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*, ECLI:EU:C:2010:243.

⁶² Konvencija dėl tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties (CMR konvencija). *Valstybės žinios*, 1999, 107-2932.

⁶³ Nors klausimas kilo dėl Reglamento „Briuselis I“ ir CMR konvencijos santykio, kuris dabar yra sureguliuotas atskira Reglamento „Briuselis I“ 73 straipsnio 1 dalimi, o dvišalių sutarčių santykis yra atskirai aptartas 73 straipsnio 3 dalyje, šis ESTT išaiškinimas bus svarbus aptariant ir *lis pendens* taikymo pagal Sutartis ir Reglamentą santykį.

⁶⁴ Čia ir toliau lietuviškas CMR konvencijos 31 straipsnio 2 dalies tekstas yra taisytas autoriaus dėl jo vertimo netikslumų.

⁶⁵ Angliškas šios nuostatos tekstas skamba taip: „[w]here in respect of a claim referred to in paragraph 1 of this article an action is pending before a court or tribunal competent under that paragraph, or where in respect of such a claim a judgement has been entered by such a court or tribunal no new action shall be started between the same parties on the same grounds unless the judgement of the court or tribunal before which the first action was brought is not enforceable in the country in which the fresh proceedings are brought“. Nors angliškame CMR konvencijos tekste vartojama sąvoka „court or tribunal“, CMR konvencijos tekste dar viena oficialia prancūzų kalba (CMR konvencijos 51 straipsnis) vartojama sąvoka „jurisdiction compétent“, kuri reiškia kompetentingą teismą.

Ginčas kilo dėl to, kad „TNT Express Netherland BV“ (TNT ar TNT Express) nepristatė „Siemens Nederland N.V.“ krovinių iš Nyderlandų į Vokietiją. Dingus kroviniui, „TNT Express“ kreipėsi į Roterdamo apylinkės teismą, kur prašė pripažinti, kad ji neatsakinga už krovinių praradimą. Teismas ieškinį atmetė ir TNT pateikė apeliacinį skundą. Krovinį apdraudusi „Siemens“ draudikė „AXA Versicherung AG“ (AXA) kreipėsi į Miuncheno apygardos teismą su ieškiniu prieš TNT dėl žalos, atsiradusios praradus krovinį. Miuncheno apygardos teismas tenkino AXA ieškinį ir AXA kreipėsi į Nyderlandus dėl tokios sprendimo pripažinimo vykdytinu. TNT prašė atsisakyti pripažinti sprendimą. Ir čia šalių požiūriai dėl jurisdikcijos nustatymo išsiskyrė: TNT manė, kad Miuncheno apygardos teismo sprendimas akivaizdžiai prieštaravo Nyderlandų viešajai tvarkai, nes pagal CMR konvencijos 31 straipsnio 2 dalyje nustatytą *lis pendens* taisyklę, Miuncheno apygardos teismas neturėjo nagrinėti AXA ieškinio, nes TNT ieškinyje buvo nagrinėjamas kompetentingame Nyderlandų teisme. Tačiau AXA manė, kad pagal Reglamento „Briuselis I“ 35 straipsnio 3 dalį, Nyderlandų teismas negali peržiūrėti Vokietijos teismo jurisdikcijos. Ginčiui pasiekus Nyderlandų Aukščiausiąjį Teismą, pastarasis kreipėsi dėl prejudicinio sprendimo į ESTT ir prašė išaiškinti Reglamento „Briuselis I“ 71 straipsnio 1 dalį⁶⁶.

Prejudicinio sprendimo ėmėsi ESTT Didžioji kolegija. ESTT pirmiausia vertino, ar, *inter alia*, CMR konvencijos 31 straipsnio 2 dalyje nustatyta *lis pendens* taisyklė turi viršenybę Reglamentui „Briuselis I“⁶⁷. ESTT pažymėjo, kad „Reglamento „Briuselis I“ 71 straipsnio turinys negali prieštarauti principams, kuriais grindžiami teisės aktai, kurių jis yra sudedamoji dalis. Todėl šio Reglamento „Briuselis I“ taikymo srityje, kaip antai tarptautinis krovinių vežimas keliais, specialios konvencijos, kokia yra CMR [K]onvencija, nuostatos negali būti taikomos, jei dėl tokio taikymo sukeltos mažiau palankios tinkamam vidaus rinkos veikimui įgyvendinti pasekmės nei tos, kurias lemia minėto Reglamento „Briuselis I“ nuostatos“⁶⁸. ESTT taip pat pridūrė, kad „valstybių narių su trečiosiomis valstybėmis sudarytos konvencijos santykiuose su kitomis valstybėmis narėmis negali būti taikomos pažeidžiant Sąjungos teisės tikslus“⁶⁹. Atitinkamai ESTT padarė išvadą, kad „jurisdikcijos taisyklės, įskaitant *lis pendens* taisykles, Reglamento „Briuselis I“ 71 straipsnyje nurodytose specialiose konvencijose, gali būti taikomos Sąjungoje tik tiek, kiek jos suteikia ... didelį nuspėjamumo laipsnį, palengvina teisingumo administravimą ir leidžia maksimaliai sumažinti vienu metu vykstančių teismo procesų atsiradimo riziką“⁷⁰. ESTT prejudicinio sprendimo rezoliucinėje dalyje, *inter alia*, konstatavo, kad „[CMR konvencijos] 31 straipsnio 2 dalyje nustatyta *lis pendens* taisyklė ... taikom[a], jeigu [jai] būdingas didelis nuspėjamumas, [ji] palengvina gerą teisingumo administravimą ir leidžia maksimaliai sumažinti vienu metu vykstančių teismo procesų atsiradimo riziką“⁷¹.

⁶⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*, ECLI:EU:C:2010:243, 21–32 punktai.

⁶⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*, ECLI:EU:C:2010:243, 41 punktas. Kaip pažymėjo ESTT, „CMR [K]onvencijoje ir [Briuselis I Reglamente] nustatyta *lis pendens* taisyklė, kuri, nors ir formuluojama panašiais terminais, gali turėti skirtingą reikšmę atsižvelgiant į tai, ar taikoma [CMR Konvencija] ir su ja susijusi nacionalinė teismo praktika, ar [Briuselis I Reglamentas] ir su juo susijusi [ESTT] praktika“; ten pat, 42 punktas.

⁶⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*, ECLI:EU:C:2010:243, 51 punktas.

⁶⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*, ECLI:EU:C:2010:243, 52 punktas.

⁷⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*, ECLI:EU:C:2010:243, 53 punktas.

⁷¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*, ECLI:EU:C:2010:243, rezoliucinės dalies 1 punktas.

Šis ESTT sprendimas, nepaisant to, kad jį priėmė Didžioji kolegija, „negaus prizo grožio teismų sprendimų grožio konkurse“⁷². Ir iš tikrųjų šis ESTT sprendimas sulaukė daug kritikos iš teisės doktrinos atstovų⁷³, nes jis demonstruoja, „kaip radikalčiai ESTT vėlyvučiu laiku atsuko nugarą tarptautinėms sutartims ir tarptautinei teisei bendrai“⁷⁴. Taip pat kyla klausimas, ar toks Reglamento išplėtimas atitinka Europos Parlamento ir Tarybos politikos neplėsti Reglamento taikymo už Europos Sąjungos ribų⁷⁵.

Toks išaiškinimas kelia ir praktinių klausimų. Pirmia, ar toks išaiškinimas būtų taikomas dabartinio Reglamento „Briuselis Ibis“ 73 straipsnio 3 daliai, kuri pirmą kartą atsirado būtent Reglamente ir jos nebuvo jo pirmtake Reglamente „Briuselis I“. Ir, jeigu atsakymas į šį klausimą būtų teigiamas, kaip turi būti taikomos *lis pendens* taisyklės Sutartyse pagal Reglamentą „Briuselis Ibis“ – ar jos apskritai būtų netaikomos, ar Reglamento nuostatos būtų taikomos subsidiariai? Ir, trečia, kokią tai turi praktinę reikšmę.

Atsakant į pirmą klausimą, ESTT praktika *TNT Express* byloje turėtų daryti įtaką ir Reglamento 73 straipsnio 3 dalies aiškinimui⁷⁶.

Atsakymui į antrą klausimą reikia detalesnės ESTT praktikos analizės. Primintina, kad ESTT *TNT Express* byloje nurodė, jog CMR konvencijos 31 straipsnio 2 dalyje nustatyta *lis pendens* taisyklė yra taikoma, jeigu jai būdingas didelis nuspėjamumas, jos palengvina gerą teisingumo administravimą ir leidžia maksimaliai sumažinti vienu metu vykstančių teismo procesų atsiradimo riziką. Kitaip tariant, tais atvejais, jei tarptautinė sutartis ar jos nuostata neatitinka pagrindinių Europos Sąjungos tikslų, viršenybė turėtų būti taikoma Reglamentui. Tą savo išvadoje *TNT Express* byloje patvirtino ir Generalinė advokatė Kokott: „atitinkamos specialiosios konvencijos, kurioje dalyvauja kilmės valstybė narė ir valstybė narė, į kurią kreipiamasi, nuostatos turi viršenybę reglamento nuostatų, reglamentuojančių kitos valstybės narės teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo sąlygas, atžvilgiu tik tiek, kiek konvencijos nuostatos yra išsamios ir reikalaujančios išimtinio taikymo ta prasme, kad užkerta kelią taikyti reglamentą“⁷⁷. Toks aiškinimas atitiktų ir Reglamento „Briuselis Ibis“ (15) punkte nurodytą tikslą, kad jurisdikcijos taisyklės turėtų būti ypač nuspėjamos. Apibendrinant reikia pažymėti, jeigu, taikant Sutartyse nurodytas *lis pendens* taisykles, nacionaliniam teismui kiltų pagrįstų abejonų, ar toks reglamentavimas atitinka Reglamento 33–34 straipsnių reikalavimus, viršenybė turėtų būti taikoma būtent Reglamento 33 ar 34 straipsniams.

Atsakant į trečią klausimą, pirmiausia praktinę tokio aiškinimo reikšmę iliustruoja paties ESTT vėlesnė praktika. *Nipponkoa* byloje⁷⁸, kur kilo analogiškas klausimas dėl CMR konvencijos ir Re-

⁷² KUIJPER, Pieter Jan (2011). The Court and the Tribunal of the EC and the Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. *Legal Issues of Economic Integration*, 38(1), 101.

⁷³ Ten pat, p. 102; MARIANI, Paola (2012). *Lis pendens* and related actions in the Brussels I Regulation: some remarks on the relationship between the Regulation and the CMR Convention. *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 4(1), 27; MANKOWSKI, Peter (2022). Article 71. In: MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter (eds.). *Brussels Ibis Regulation*. Commentary. Cologne: Dr. Otto Schmidt, p. 1022–1023.

⁷⁴ KUIJPER, Pieter Jan (2011). The Court and the Tribunal of the EC and the Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. *Legal Issues of Economic Integration*, 38(1), 102.

⁷⁵ Primintina, kad, rengiant Reglamentą, Komisija siūlė plačiau taikyti jurisdikcijos, ir *lis pendens* taisyklės atsakoms, esantiems trečiojoje valstybėje, tačiau Reglamente buvo pasirinktas nuosaikesnis tekstas.

⁷⁶ MANKOWSKI, Peter (2022). Article 71. In: MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter (eds.). *Brussels Ibis Regulation*. Commentary. Cologne: Dr. Otto Schmidt, p. 1072.

⁷⁷ Generalinės advokatės Juliane Kokott nuomonė, pateikta 2010 m. sausio 28 d. byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland B.V. v. AXA Versicherung AG*, ECLI:EU:C:2010:50, 104.1 punktą.

⁷⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje Nr. C-452/12 *Nipponkoa Insurance Co. (Europe) Ltd v. Inter-Zuid Transport BV*, ECLI:EU:C:2013:858. Bylos faktai, trumpai, buvo tokie: *Nippon Express BV* ir *Nippon Express Euro Cargo BV* gavo pervežti krovinį iš Nyderlandų į Vokietiją. Pervežti krovinį *Nippon Express Euro Cargo BV* pavedė *Inter-Zuid Transport BV*. Pervežimo metu dalis krovinio buvo pavogta. Krovinio savininkas kreipėsi į Krėfeldo apygardos teismą Vokietijoje ir teismas priteisė krovinio savininkui iš *Nippon Express BV* ir

glamento „Briuselis I“ 71 straipsnio 1 dalies santykio, ESTT išplėtojo *lis pendens* taikymo sąlygas. ESTT nurodė, kad CMR Konvencijos 31 straipsnio 2 dalį draudžiama „aiškinti taip, kad vienoje valstybėje narėje pareikšto negatyvaus ieškinio dėl pripažinimo arba bylos, kurioje priimtas sprendimas dėl negatyvaus pripažinimo, dalykas ir pagrindas nėra tapatūs kitoje valstybėje narėje dėl tos pačios žalos pateikto regresinio ieškinio, kai ginčo šalys arba jų teisių perėmėjai yra tie patys, dalykui ir pagrindui“⁷⁹. ESTT priminė, kad prašymo pripažinti atsakovą, atsakingą už žalą ir priteisti iš jo žalos atlyginimą, kaip pagrindinėje byloje regresinio ieškinio atveju, dalykas ir pagrindas yra tapatus ankstesnio šio atsakovo ieškinio dėl negatyvaus pripažinimo, kuriuo siekta pripažinti, jog jis nėra atsakingas už minėtą žalą, dalykui ir pagrindui⁸⁰. Atitinkamai, „CMR [K]onvencijos [31 straipsnio 2 dalies] nuostatos aiškinimas, pagal kurį minėto ieškinio ir sprendimo minėtoje byloje pagrindas ir dalykas yra netapatūs, neužtikrintų galimybės tokiomis pat palankiomis sąlygomis, kokios numatytos Reglamente „Briuselis I“, pasiekti konkuruojančių teismo procesų maksimalaus sumažinimo tikslo, kuris ... yra vienas iš tikslų ir principų, kuriais grindžiamas teismų bendradarbiavimas civilinėse ir komercinėse bylose Sąjungoje“⁸¹.

Reglamento „Briuselis Ibis“ 33 ir 34 straipsnių taikymą ESTT Didžioji kolegija netiesiogiai nagrinėjo ir byloje *BSH Hausgeräte*⁸². „BSH Hausgeräte GmbH“ (Vokietija) yra Europos patento turėtojas dulkių siurblių srityje, kuris buvo patvirtintas 10 valstybių, įskaitant Turkiją. 2020 m. vasario 3 d. „BSH Hausgeräte GmbH“ iškėlė bylą prieš „Electrolux AB“ (Švedija) Švedijos Patentų ir komercinių bylų teisme dėl visų nacionalinių šio patento dalių pažeidimo, prašydama įpareigoti „Electrolux“ nutraukti patentuoto išradimo naudojimą visose valstybėse ir sumokėti žalos atlyginimą. „Electrolux“ tvirtino, kad užsienio patentai yra negaliojantys ir Švedijos teismai neturi jurisdikcijos spręsti dėl jų pažeidimo. Pirmosios instancijos teismas 2020 m. gruodžio 21 d. nusprendė, kad neturi jurisdikcijos nagrinėti ieškinio dėl patentų, patvirtintų kitose valstybėse narėse, taip pat dėl Turkijos patento pažeidimo, remdamasis Reglamento „Briuselis Ibis“ 24 straipsnio 4 dalimi. Kilus abejonių dėl Švedijos teismų jurisdikcijos, Švedijos teismas⁸³ kreipėsi į ESTT.

Nors klausimai buvo susiję su išimtinio teisingumo taikymu pagal Reglamento „Briuselis Ibis“ 24 straipsnio 4 punktą, ESTT Didžioji kolegija pasisakė ir dėl 33 bei 34 straipsnių taikymo nurodydama, kad bendroji teisingumo taisyklė gali būti ribojama pagal taisykles, kaip antai įtvirtintas Reglamento „Briuselis Ibis“ 73 straipsnyje⁸⁴.

Nippon Express Euro Cargo BV solidariai 500 000 EUR. Tuomet abi *Nippon* bendrovės kreipėsi į Krėfeldo apygardos teismą su regresiniu ieškiniu prieš *Inter-Zuid Transport BV*. Tačiau dar anksčiau, *Inter-Zuid Transport BV* Nyderlandų teisme pareiškė ieškinį dėl negatyvaus pripažinimo, kad ji turi atsakyti tik už CMR konvencijos 23 straipsnyje nurodytos maksimalios sumos neviršijančią žalą. Atitinkamai, *Inter-Zuid Transport BV* gynėsi, kad negalima tęsti proceso Vokietijos teisme, nes anksčiau Nyderlandų teisme buvo nagrinėjama tapati byla.

⁷⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje Nr. C-452/12 *Nipponkoa Insurance Co. (Europe) Ltd v. Inter-Zuid Transport BV*, ECLI:EU:C:2013:858, rezoliucinės dalies 2 punktas.

⁸⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje Nr. C-452/12 *Nipponkoa Insurance Co. (Europe) Ltd v. Inter-Zuid Transport BV*, ECLI:EU:C:2013:858, 42 punktas; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1994 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje Nr. C-406/92 *Tatry*, ECLI:EU:C:1994:400, 45 punktas; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. spalio 25 d. sprendimas byloje Nr. C-133/11 *Folien Fischer AG and Fofitec AG v. Ritrama SpA*, ECLI:EU:C:2012:664, 49 punktas.

⁸¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje Nr. C-452/12 *Nipponkoa Insurance Co. (Europe) Ltd v. Inter-Zuid Transport BV*, ECLI:EU:C:2013:858, 44 punktas.

⁸² Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2025 m. vasario 25 d. sprendimas byloje Nr. C-339/22 *BSH Hausgeräte GmbH v. Electrolux AB*, ECLI:EU:C:2025:108.

⁸³ Svea apeliacinis teismas, Patentų ir komercinių bylų apeliacinis teismas.

⁸⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2025 m. vasario 25 d. sprendimas byloje Nr. C-339/22 *BSH Hausgeräte GmbH v. Electrolux AB*, ECLI:EU:C:2025:108 62 punktas.

Taip pat Reglamento „Briuselis Ibis“ 33 ir 34 straipsniuose numatytais sąlygomis valstybės narės teismui, kurio jurisdikcija grindžiama šio reglamento 4 straipsniu, gali tekti pripažinti trečiųjų valstybių teismų jurisdikciją ir sustabdyti ar net nutraukti bylos nagrinėjimą, jeigu trečiosios valstybės teisme vykstant bylos nagrinėjimui tame pirmajame teisme pradedamas procesas byloje tarp tų pačių šalių dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu kaip ir trečiosios valstybės teisme nagrinėjamoje byloje, arba iškeliama byla, susijusi su trečiosios valstybės teisme nagrinėjama byla⁸⁵. Ir Europos Sąjungos valstybės narės teismas turi patikrinti, ar nagrinėjamu atveju „reikėtų atsižvelgti į kokius nors tokiose specialiose taisyklėse numatytus apribojimus“⁸⁶.

Nors minėti ESTT sprendimai aptarė Reglamento „Briuselis I“ taikymą daugiašalės konvencijos, o ne dvišalės Sutarties atžvilgiu, nurodyti ESTT motyvai taikytini ir Sutartims⁸⁷, ypač dėl nuspėjamų jurisdikcijos taisyklių, tinkamo teisingumo administravimo ir skirtingų teismų sprendimų atsiradimo rizikos.

Vadinasi, Europos Sąjungos nacionaliniai teismai, aiškindami, pavyzdžiui, Sutartis, turės vertinti, ar toks aiškinimas neprieštaraus ir Reglamente įtvirtintiems principams. Pavyzdžiui, Lietuvos teismų praktika, nors ir nepagrįstai, nepripažįsta, kad negatyvūs ieškiniai negali būti savarankiškas reikalavimas, nes, neva, nesukelia teisių ir pasekmių ieškovui⁸⁸. Net ir naujausioje teismų praktikoje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsisako visiškai pripažinti tokius ieškinius, nes jie gali būti reiškiami tik juridiniam faktui, bet ne faktinėms aplinkybėms, konstatuoti⁸⁹. Todėl, jeigu, pavyzdžiui, būtų situacija, kad Armėnijos teisme būtų nagrinėjamas ieškinys dėl to, kad asmuo nėra kaltas dėl žalos padarymo, o atitinkama šalis Lietuvos teismui pareikštų negatyvų ieškinį dėl fakto, kad ji nėra atsakinga už padarytą žalą, o atsakovas prašytų bylą Lietuvos teisme stabdyti pagal *lis pendens* taisykles, Lietuvos teismas, aiškindamas Lietuvos ir Armėnijos sutarties 21 straipsnio 3 dalį, numatančią, kad „[j]eigu abiejų Susitariančiųjų Šalių teismuose, kompetentinguose pagal šią Sutartį, iškelta byla tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, teismas, iškėlęs bylą vėliau, ją [palieka nenagrinėtą]“, ją turėtų aiškinti ir Reglamento „Briuselis Ibis“ 33 straipsnio 1 dalies, apibrėžiančios bylų tapatumo kriterijus, bei atitinkamos ESTT praktikos⁹⁰ kontekste. Ir jeigu Lietuvos teismas atsakytų stabdyti bylą dėl to, kad pagal Lietuvos ir Armėnijos sutarties 21 straipsnio 3 dalį tokia byla nėra tapati bylai, nagrinėjamai Armėnijos teismuose ir bylą nutrauktų motyvuodamas tuo, kad toks procesas negalimas pagal nacionalinę teisę, Lietuvos teismas pažeistų Reglamento 33 straipsnio 1 dalį.

Kitas klausimas, ar pareiga palikti ieškinį nenagrinėtą, kaip to reikalaujama pagal Sutartis, atitiktų minėtus Reglamento principus, nes Reglamentas numato kitokią mechanizmą – diskrecinį bylos stabdymą. Be to, remiantis Reglamento 33 straipsnio 3 dalimi, valstybės narės teismas nutraukia bylą tik kai analogiška byla yra baigta trečiosios valstybės teisme ir priimtą teismo sprendimą bus galima

⁸⁵ Ten pat, 65 punktas.

⁸⁶ Ten pat, 66 punktas.

⁸⁷ Žr. taip pat MANKOWSKI, Peter (2022). Article 71. In: MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter (eds.). *Brussels Ibis Regulation. Commentary*. Cologne: Dr. Otto Schmidt, p. 1072.

⁸⁸ Žr., pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-528-403/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-403/2019. Pagrįsta tokios teismų praktikos kritika pateikta MIKELĖNAS, Valentinas (2020). Deklaratyviniai ieškiniai civiliniame ir arbitražiniame procese. *Arbitražas, teorija ir praktika*, 2020-VI, 3–19.

⁸⁹ Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-48-684/2023.

⁹⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje Nr. C-452/12 *Nipponkoa Insurance Co. (Europe) Ltd v. Inter-Zuid Transport BV*, ECLI:EU:C:2013:858, 42 punktas; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1994 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje Nr. C-406/92 *Tatry*, ECLI:EU:C:1994:400, 45 punktas; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. spalio 25 d. sprendimas byloje Nr. C-133/11 *Folien Fischer AG and Fofitec AG v. Ritrama SpA*, ECLI:EU:C:2012:664, 49 punktas.

pripažinti arba prireikus įvykdyti toje valstybėje narėje. Taigi, šiuo klausimu Sutarčių ir Reglamento reguliavimas yra skirtingas: Sutartys (išskyrus sutartį su Turkija) nustato vėliau tapačią bylą pradėjusį teismą ieškinį palikti nenagrinėtą, o Reglamentas numato teismo diskreciją. Kitas skirtumas yra dėl paties *lis pendens* mechanizmo – pagal Sutartis (išskyrus sutartį su Turkija), vėliau bylą pradėjęs teismas turi ieškinį palikti nenagrinėtą, o pagal Reglamento 33 straipsnio 1 dalį, teismas turi teisę, t. y. diskreciją, sustabdyti bylą ar ne. Be to, Reglamento 33 straipsnio 2 dalyje numatyti papildomi saugikliai, kada antras teismas, esantis Europos Sąjungos valstybės narės teritorijoje, gali atnaujinti bylos nagrinėjimą. Tokios galimybės Sutartys nenumato. Todėl esant visiškai skirtingam *lis pendens* taisyklių reglamentavimui Sutartyse (išskyrus sutartį su Turkija) ir Reglamente, Lietuvos teismai bus priversti taikyti Reglamento 33 straipsnį, o ne konkrečios sutarties nuostatas, jei manys, kad tai labiau užtikrins pamatinių Reglamento principų įgyvendinimą.

Taigi, remiantis aptarta ESTT praktika, kilus Sutarčių nuostatų dėl *lis pendens* aiškinimo ir taikymo klausimams, Lietuvos teismai tokių Sutarčių nuostatas turės įvertinti Reglamento „Briuselis Ibis“ įtvirtinamų tokių pamatinių principų, kaip laisvas teismo sprendimų judėjimas, jurisdikcijos nuspėjamumas, darnaus teisingumo vykdymas, konkuruojančių sprendimų rizikos mažinimas, teismų tarpusavio bendradarbiavimas ir kt. šviesoje. Šie principai nėra apibrėžti iki laikrodžio tikslumo arba bent iki tokio lygio, kad darytų *lis pendens* taikymą aiškų ir nuspėjamą. Priešingai, toks reikalavimas taikyti aiškias Sutarčių nuostatas per Europos Sąjungos pamatinių principų prizmę galėtų pasiekti ir priešingą efektą – teismams būtų sunkiau taikyti Sutartyse įtvirtintas konkrečias *lis pendens* taisykles, o suinteresuotosios šalys įgytų papildomų argumentų apsunkinti tinkamą lygiagrečių ar konkuruojančių procesų administravimą siekiant išvengti prieštarų sprendimų.

Tačiau Lietuvos Respublika dvišales šiame straipsnyje nagrinėjamas Sutartis sudarė ne su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, o su trečiosiomis valstybėmis. Todėl kyla pagrįstas klausimas, kiek minėtuose ESTT sprendimuose pateikti išaiškinimai apie poreikį Europos Sąjungos vidaus ginčuose užtikrinti Europos Sąjungos teisėje įtvirtintus principus iš tiesų yra reikšmingi vertinant ginčus, išeinančius iš Europos Sąjungos vidaus ginčų rėmų, kurie lygia greta nagrinėjami vienos Europos Sąjungos valstybės narės ir kitos ne Europos Sąjungos valstybės narės teismuose.

Autoriaus nuomone, ESTT praktika *TNT Express* ir *Nipponkoa* bylose, nors ir suformuota *intra-ES* ginčų kontekste, išlieka reikšminga ir *extra-ES* ginčams, tačiau su tam tikromis išlygomis. Pirma, kai kurie ESTT nurodyti principai, tokie kaip jurisdikcijos nuspėjamumas, prieštarų sprendimų rizikos mažinimas, yra universalūs ir aktualūs nepriklausomai nuo to, ar ginčas vyksta tarp dviejų Europos Sąjungos valstybių narių, ar tarp Europos Sąjungos valstybės narės ir trečiosios valstybės. Šie principai atitinka bendrąjį tarptautinės privatinės teisės tikslą – užtikrinti teisinį tikrumą tarptautiniuose santykiuose. Antra, kai kurie kiti principai, tokie kaip laisvas teismo sprendimų judėjimas Europos Sąjungos viduje ir abipusis pasitikėjimas teisingumo vykdymu Europos Sąjungoje, yra specifiniai būtent Europos Sąjungos vidaus rinkai ir negali būti tiesiogiai taikomi santykiams su trečiosiomis valstybėmis, su kuriomis nėra tokio abipusiškumo ir integracijos lygio.

Todėl, vertinant Sutarčių nuostatų suderinamumą su Reglamento „Briuselis Ibis“, Lietuvos teismai turėtų atsižvelgti į tuos ESTT suformuotus principus, kurie yra universalūs ir aktualūs tarptautiniams ginčams apskritai (jurisdikcijos nuspėjamumas, konkuruojančių sprendimų rizikos mažinimas, tinkamas teisingumo administravimas), tačiau neturėtų mechaniškai taikyti tų principų, kurie yra specifiniai Europos Sąjungos vidaus rinkai. Konkrečiai, Lietuvos teismai turėtų vertinti, ar Sutarčių nuostatų taikymas užtikrina pakankamai nuspėjamą jurisdikcijos paskirstymą, ar jis leidžia efektyviai sumažinti konkuruojančių bylų riziką, ir ar jis neprieštarauja tinkamam teisingumo administravimui. Jei Sutarčių nuostatos šiuos tikslus pasiekia, jos turėtų būti taikomos pagal Reglamento 73 straipsnio 3 dalį.

Tačiau jei Sutarčių nuostatos šių tikslų nepasiekia arba pasiekia mažiau efektyviai nei Reglamento 33–34 straipsniai, pirmenybė turėtų būti teikiama Reglamentui.

Neaišku, ar Reglamento 33 ir 34 straipsniai numato išimtinį režimą skirstant ginčus tarp Europos Sąjungos valstybių narių ir trečiųjų narių teismų⁹¹. Autoriaus vertinimu, Reglamento 33–34 straipsniai riboja nacionalinių teismų galimybę taikyti savo tarptautinio civilinio proceso normas dėl šių pagrindinių priežasčių. Pirma, kaip nurodoma Reglamento „Briuselis Ibis“ Preambulės (23) dalyje, šiame reglamente turėtų būti numatytas lankstus mechanizmas, kuriuo valstybių narių teismams būtų suteikta galimybė atsižvelgti į trečiųjų valstybių teismų žinioje esančias bylas, ypač atsižvelgiant į tai, ar trečiojoje valstybėje priimtas teismo sprendimas gali būti pripažintas ir vykdomas susijusioje valstybėje narėje pagal tos valstybės narės teisę, ir į tinkamą teisingumo vykdymą. Nei šioje dalyje, nei Reglamento 33–34 straipsniuose nedaroma nuorodos, taikant *lis pendens* taisykles, į nacionalinę teisę. Antra, Reglamento 33 straipsnio 1 dalyje ir 34 straipsnio 1 dalyje numatoma identiška taisyklė⁹², kad jeigu jurisdikcija grindžiama Reglamento „Briuselis Ibis“ 4 straipsniu arba 7, 8 arba 9 straipsniais ir jei trečiosios valstybės teisme nagrinėjant bylą valstybės narės teisme iškeliama ta pati ar susijusi byla, valstybės narės teismas gali sustabdyti bylos nagrinėjimą. Ši taisyklė nepalieka galimybės teismui taikyti nacionalinę tarptautinio civilinio proceso teisę. Trečia, kaip nurodyta Reglamento „Briuselis Ibis“ Preambulės (15) punkte, jurisdikcijos taisyklės turėtų būti ypač nuspėjamos. Toks reikalavimas įpareigoja Europos Sąjungos valstybės narės teismą, esant tapačiam ar susijusiam ginčui trečiosios valstybės teisme, remtis būtent Reglamento 33 ar 34 straipsnio nuostatomis, o ne savo nacionaline teise dėl tarptautinio civilinio proceso.

Išvados

1. Lietuvos sudarytos dvišalės sutartys dėl teisinės pagalbos su Armėnija, Azerbaidžanu, Baltarusija, Kazachstanu, Moldova, Rusija (denonsuota), Ukraina ir Uzbekistanu turi identišką *lis pendens* reglamentavimą, pagal kurį vėliau tapačią bylą pradėjęs teismas privalo ieškinį palikti nenagrinėtą. Lietuvos ir Turkijos sutartyje *lis pendens* instituto apskritai nenumatyta. Nė viena iš analizuotų Sutarčių nenumato susijusių bylų administravimo mechanizmo, kuris leistų teismui sustabdyti bylą, jei kitame teisme nagrinėjama susijusi byla. Toks reglamentavimas nesuteikia pakankamai garantijų išvengti prieštaringų teismo sprendimų, kai vieno teismo sprendimo išvados gali būti svarbios priimant kitam teismui sprendimą.
2. Reglamento „Briuselis Ibis“ 33 ir 34 straipsniuose nustatytas lankstus mechanizmas, leidžiantis Europos Sąjungos valstybės narės teismui diskreciškai sustabdyti bylos nagrinėjimą, jei trečiosios valstybės teisme yra anksčiau pradėta tapati ar susijusi byla. Šis mechanizmas skiriasi nuo Sutartyse numatyto *lis pendens* reglamentavimo trimis esminiais aspektais: (a) Reglamentas suteikia teismui diskreciją, o ne nustato privalomą pareigą; (b) Reglamentas numato bylos sustabdymą, o ne ieškinio palikimą nenagrinėto, kas gali būti aktualu, pvz., dėl ieškinio senaties termino taikymo; (c) Reglamentas numato papildomus saugiklius, leidžiančius atnaujinti bylos nagrinėjimą tam tikrais atvejais. Be to, Reglamentas, skirtingai nei Sutartys, reglamentuoja ir susijusių bylų administravimą.
3. Nors Reglamento „Briuselis Ibis“ 73 straipsnio 3 dalyje numatoma, kad Reglamentas nedaro poveikio trečiosios valstybės ir valstybės narės dvišalėms sutartims, sudarytoms iki Reglamento

⁹¹ MANKOWSKI, Peter (2022). Article 71. In: MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter (eds.). *Brussels Ibis Regulation. Commentary*. Cologne: Dr. Otto Schmidt, p. 747.

⁹² Su vienintele išimtimi, kad Reglamento 33 straipsnis reglamentuoja teismų elgesį esant tapatiems ieškiniams, esantiems Europos Sąjungos valstybės narės ir trečiosios valstybės teismų, o 34 straipsnis reglamentuoja susijusių ieškinių nagrinėjimą.

(EB) Nr. 44/2001 įsigaliojimo dienos, taikyti, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika *TNT Express* ir *Nipponkoa* bylose nustato, kad tokios sutartys gali būti taikomos tik tiek, kiek jos neprieštarauja pamatiniams Reglamento principams ir tikslams. Šie principai apima jurisdikcijos nuspėjamumą, konkuruojančių sprendimų rizikos mažinimą ir tinkamą teisingumo administravimą. Nors *TNT Express* ir *Nipponkoa* bylos nagrinėjo *intra-ES* ginčus, juose suformuoti principai dėl jurisdikcijos nuspėjamumo ir konkuruojančių sprendimų rizikos mažinimo yra universalūs ir taikytini *extra-ES* ginčams taikant Sutartis.

4. Atsižvelgiant į esminius Sutarčių ir Reglamento „Briuselis Ibis“ 33 straipsnio reglamentavimo skirtumus bei ESTT praktiką, Lietuvos teismai, spręsdami *lis pendens* klausimus ginčiuose su trečiųjų valstybių teismais, turės vertinti, ar Sutarčių nuostatų taikymas užtikrina pakankamai nuspėjamą jurisdikcijos paskirstymą, ar jis leidžia efektyviai sumažinti konkuruojančių bylų riziką ir ar jis neprieštarauja tinkamam teisingumo administravimui. Jei Sutarčių nuostatos šių tikslų nepasiekia arba pasiekia mažiau efektyviai nei Reglamento 33 straipsnis, pirmenybė turėtų būti teikiama Reglamentui.
5. Daug paprasčiau yra su susijusių bylų administravimu. Kadangi publikacijoje analizuotos Sutartys nenumato atitinkamo mechanizmo, skirto būtent susijusioms byloms nagrinėti, Lietuvos teismai turėtų taikyti Reglamento 34 straipsnį.

Literatūra

Teisės aktai

Europos Sąjungos teisės aktai

Tarybos 2000 m. gruodžio 22 d. reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. *OL L* 12, 2001, 1–23.

Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. liepos 11 d. reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“). *OL L* 199, 2007, 40–49.

Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. birželio 17 d. reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma I“). *OL L* 177, 2008, 6–16.

Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija). *OL L* 351, 2012, p. 1–32.

Tarptautinės sutartys

Konvencija dėl tarptautinio krovininių vežimo keliais sutarties (CMR konvencija). *Valstybės žinios*, 1999, 107-2932.

Lietuvos Respublikos nacionaliniai teisės aktai

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. birželio 8 d. Konstitucinis aktas Nr. I-2622 dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietinės rytų sąjungas. *Lietuvos aidas*, 1992, 111-0.

Lietuvos Respublikos ir Armėnijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*, 2005, 7-189.

Lietuvos Respublikos ir Azerbaidžano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*, 2002, 75-3217.

Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*, 1994, 43-779.

Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*, 1998, 51.

Lietuvos Respublikos ir Moldovos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*, 1995, 19.

Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*, 1995, 13-296.

Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos teisinio ir teismo bendradarbiavimo komercinėse ir civilinėse bylose sutartis. *Valstybės žinios*, 1996, 18-464.

Lietuvos Respublikos ir Ukrainos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*, 1994, 91.

Lietuvos Respublikos ir Uzbekistano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*, 1997, 101-2552.

Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose denonsavimo. TAR, 2024, 11791.

Specialioji literatūra

BUONAIUTI, Filippo Maria (2020). *Lis alibi pendens* and related actions before third country courts under the Brussels Ibis Regulation. In: MANKOWSKI, Peter (ed.). *Research Handbook on the Brussels Ibis Regulation*. Northampton: Edward Elgar Publishing, 253–280.

CALSTER, Geert van (2022). *European Private International Law*. Third edition. Oxford: Hart Publishing.

FENTIMAN, Richard (2023). *International Commercial Litigation*. Third edition. Oxford: Oxford University Press.

KUIJPER, Pieter Jan (2011). The Court and the Tribunal of the EC and the Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. *Legal Issues of Economic Integration*, 38(1), 89–104.

LAW, Stephanie (2022). *Conflict of Laws*. Seventh edition. London: Red Globe Press.

MANKOWSKI, Peter (2022). Article 71. In: MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter (eds.). *Brussels Ibis Regulation*. Commentary. Cologne: Dr. Otto Schmidt, 1013–1041.

MANKOWSKI, Peter (2022). Article 73. In: MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter (eds.). *Brussels Ibis Regulation*. Commentary. Cologne: Dr. Otto Schmidt, 1061–1088.

MARIANI, Paola (2012). *Lis pendens* and related actions in the Brussels I Regulation: some remarks on the relationship between the Regulation and the CMR Convention. *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 4(1), 17–33.

MIKELĖNAS, Valentinas (2001). *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*. Vilnius: Justitia.

MIKELĖNAS, Valentinas (2020). Deklaratyviniai ieškiniai civiliniame ir arbitražiniame procese. *Arbitražas, teorija ir praktika*, 2020–VI, 3–19.

ŠEKŠTELO, Albertas (2016). *Lis pendens* taikymas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje. *Justitia*, 80, 2–13.

Praktinė medžiaga

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1994 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje Nr. C-406/92 *Tatry*. ECLI:EU:C:1994:400.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2005 m. kovo 1 d. sprendimas byloje Nr. C-281/02 *Owusu*. ECLI:EU:C:2005:120.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*. ECLI:EU:C:2010:243.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. spalio 25 d. sprendimas byloje Nr. C-133/11 *Folien Fischer AG and Fofitec AG v. Ritrama SpA*. ECLI:EU:C:2012:664.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje Nr. C-452/12 *Nipponkoa Insurance Co. (Europe) Ltd v. Inter-Zuid Transport BV*. ECLI:EU:C:2013:858.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2025 m. vasario 25 d. sprendimas byloje Nr. C-339/22 *BSH Hausgeräte GmbH v. Electrolux AB*. ECLI:EU:C:2025:108.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-528-403/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-403/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-48-684/2023.

Kiti šaltiniai

Europos Komisija (2009). Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo peržiūros. COM(2009) 175 final [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52009DC0175>(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52009DC0175>).

Europos Komisija (2010). Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. COM(2010) 748 final [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52010PC0748>(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52010PC0748>).

Generalinės advokatės Juliane Kokott 2010 m. sausio 28 d. išvada byloje Nr. C-533/08 *TNT Express Nederland B.V. v. AXA Versicherung AG*. ECLI:EU:C:2010:50.

Tarybos dokumentas 2010/0383 (COD) JUSTCIV 117 CODEC 759. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters (Recast) – Comments from the delegation of the United Kingdom on Articles 34, 34 bis and 34 ter.

Tarybos dokumentas 2010/0383 (COD) JUSTCIV 142 CODEC 1011. Proposal from the Presidency for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters (Recast).

Tarybos dokumentas 18922/11. 2011 m. gruodžio 21 d., 84 straipsnio 2 dalis.

Partnerystės docentas Albertas Šekštelo dėsto ir vykdo mokslinius tyrimus Vilniaus universiteto Teisės fakultete. Pagrindinės jo mokslinių interesų sritys – civilinio proceso teisė, arbitražas, tarptautinė privatinė teisė, tarptautinė viešoji teisė, Europos Sąjungos civilinio proceso teisė, civilinė teisė.

Associate Professor of Partnership Albertas Šekštelo teaches and conducts research at the Faculty of Law, Vilnius University. His main areas of research interest are civil procedure law, arbitration, private international law, public international law, European Union civil procedure law, and civil law.